

Karel Čapek

O LJUDIMA

Izabrala i s češkoga prevela
Dubravka Dorotić Sesar

Zagreb, 2022.

disput

DVIJE VRSTE

Ljudi se obično dijele na dvije vrste, i to prema najrazličitijim mjerilima. Recimo na ljude koji imaju novaca i ljude koji novaca nemaju; ili na lupeže i poštenjake; ili – kao u *Bibliji* – na ljude koji vodu loču i ljude koji je piju iz dlana. Želim dakle reći da je još od vremena Makabejaca običaj dijeliti ljude na dvije vrste.

Postoje dvije vrste ljudi: jedni koji sve razbijene, nepotrebne ili već dotrajale stvari izbacuju iz kuće i drugi koji ih nekamo sprema, ili za svaki slučaj ili zato što bi još možda mogle nečemu poslužiti, ali najčešće iz određenoga sentimenta ili žaljenja. Žao im je bilo što izopćiti iz kruga stvari koje još postoje i nekako žive i baciti ih u grob smetlišta ili u smetlarova kola; i zato te invalidne stvari spremaju u milosrdno krilo ladica, tavana i svih mogućih kutaka, gdje se polako gomilaju: stari čavli, zauzlane uzice, pisma, slomljeni ključevi, otučeni lonci, vijci bez matica, matice bez vijaka, pregorjele žarulje, baterije za radio, iskrivljene kuke, polomljeni komadi namještaja, poderane kravate, kopče od ne znam čega, nekompletni brojevi revije, komad žice i obruča,

6 jedna galoša, razbijen prekidač, pola krojačkoga metra, najraznovrsniji gumbi i začepljeni cigaršpici i k tome još cijela kolekcija svih okrnjenih, nepotrebnih i dotrajalih stvari koje oko svakoga čovjeka tvore neku životnu naplavinu. Nikad u životu nisam vidio da bi nešto od te za svaki slučaj spremljene starudije išemu poslužilo, ali očito se o tome i ne radi; jer postoje ljudi koji bi smatrali bešćutnim baciti neku stvar samo zato što od nje nema praktične koristi.

Nasuprot njima su drugi, strogi i energični karakteri, svojevrtni Spartanci, koji nepotrebnu stvar bace takoreći u Tajgetska brda. U tome ima nekakvoga čistunstva i discipline; zavidim tim ljudima i svaki put kažem sam sebi da ću ovu pregorjelu žarulju, doduše, još spremi pod ormar, ali ubuduće više neću doma trpjeti nikakvu staru kramu, krhotine, olupine i škart. To je jedna od mojih vječnih dobrih zamisli; ali praktički je gotovo jednako teško baciti otučeni lonac kao izgubiti bolesnu tetu. Te invalidne predmete obično skrivam u sve kutke i ladice, sve dok jednoga dana u naletu energije i uvođenja reda trećinu njih ne pobacam jednim zamahom, i ne gledajući što je to ili što je to zapravo bilo.

*

Postoje dvije vrste ljudi: jedni koji otvarajući neki paket pažljivo razvezuju svaki uzlić i svaku ključicu na špagi; i drugi koji tu špagu cvak-cvak prerežu. Ovi drugi imaju narav Aleksandra Makedonskoga; mogu nešto postići u životu, ali su nekako rastrošni i lakomisleni; vrag ih odnio, vjerojatno će sve izgubiti. Oni prvi mogli bi

polomiti nokte na svakom uzlu; zbilja, cijela ta špaga ne vrijedi toliko truda, ali to je nekako stvar principa ili manije. Ti su ljudi pomalo cicije, tvrđice ili škrtice; s druge strane su razboriti i strpljivo razvezuju svaki sudbinski uzlić ili problem s kojim se susretnu, umjesto da ga aleksandrovskim potezom presijeku; i treće – to su cjepidlake koje trate vrijeme koje bi mogli bolje iskoristiti za osvajanje svijeta ili za karijeru. Oni što uzicu prerežu očito su borbeniji i ne ustručavaju se maknuti s puta sve prepreke; to su aktivni i poduzetni ljudi koji se ne daju zaustaviti suvišnim obzirima i koji idu ravno prema cilju. Osim toga su nestrpljivi i uvijek u žurbi i na njih se ne možeš osloniti.

Što se mene tiče, pravo je čudo što svaki put ne polomim nokte na zapetljanim uzlovima neke najjadnije uzice; ali otprilike za pola sata izgubim strpljenje pa izvadim nožić i brzo izrežem na komadiće i tu uzicu i sve uzlove.

1927.

O DVAMA ČIMBENICIMA

Postoji jedna vrsta ljudi (kojoj pripadamo gotovo svi) koji su prepuni posebnih i neiscrpnih inicijativa. Većina nas ljudi i inače vrlo rado govori što bi trebalo. Država bi trebala učiniti to i to i prestale bi sve ove nevolje. Trebalo bi osigurati sredstva. Općina bi trebala. U školama bi se trebalo to i to. Pisci bi trebali. Parlament bi trebao. Trebalo bi djelovati na javnost u tom i tom pravcu. Svi ljudi koji žele poboljšanje trebali bi se udružiti. To bi trebalo strogo goniti. Trebalo bi to riješiti zakonski. Novine bi trebale posvetiti više pozornosti. Kazalište bi trebalo. Trebalo bi postaviti to i to. Za to bi trebalo biti novaca. I tako dalje.

Karakteristično za tu vrstu poduzetnosti pod firmom “trebalobi” jest:

1. da se pretežno predlažu dobre stvari od javnoga interesa, općenito korisne i krajnje neodgodive, koje bi se mogle provesti lako i od ruke kad bi odlučujuća mjesta imala dovoljno inicijative, energije i dobre volje;
2. da su to isključivo stvari koje može, odnosno treba ili bi trebao realizirati netko drugi, a ne predlagatelj, i

koje su izvan područja njegova osobnoga utjecaja i djelovanja. Na primjer, nitko neće doći s prijedlogom što bi trebao činiti on sam da se stvar popravi; nitko neće reći da bi njegova služba, profesija ili položaj trebali učiniti to i to – i to u općem interesu. Uvijek bi trebalo samo ono što se nalazi u rukama i kompetenciji nekoga drugoga. Naša reformatorska fantazija najbujnije cvate ako te reforme i projekte možemo predati nekome drugome. Stvar bi jednostavno izgubila privlačnost kad bi se pokazalo da bismo je trebali uzeti u svoje ruke.

*

Druga vrsta ljudi (kojoj pripadamo gotovo svi) upravo je obratna. Većina nas ljudi i inače vrlo rado prigovara. To i to jednostavno nije tako jednostavno. Nemate pojma na kakve bi tehničke prepreke to naišlo. To nije moguće bez ovih ili onih uvjeta. To bi imalo i svoje tamne strane. U današnjim okolnostima isključeno. To bi bilo lijepo, ali je praktički neizvedivo. Ne bi bilo naknade troškova. Ne mogu se odnosi i ljudi samo tako promijeniti. Administrativne i druge teškoće. Ni ovako kako danas stoje stvari nemamo dovoljno za svoje planove. I tako dalje.

Karakteristično za tu vrstu prigovora jest:

1. da su to pretežno praktični i konkretni prigovori, koji su nastali kao plod dugih iskustava i koji računaju na tzv. realne okolnosti;

2. da se koriste samo onda kad nešto odgovara nama, našoj službi ili našem položaju. Nitko neće reći da stvar nije tako jednostavna ako se radi o nečemu što se

10 tiče drugih područja; ali na svome smo području načelno posve uvjereni da se ne može učiniti ništa čime bi se stvar mogla popraviti ili ispuniti neki novi plan. Kod nas to jednostavno ne ide, ali trebalo bi u nekom drugom području...

*

Te dvije vrste ljudi dopunjavaju se savršeno harmonično. Za svako "trebalobi" kao da je u okvirima mogućnosti unaprijed pripremljen prigovor "tonijetakojednostavno". Zajednička igra i ravnoteža tih dvaju faktora jamči nam stalnost svih zbivanja; trebalo bi se, doduše, događati nešto novo, ali kako to nije tako jednostavno, i dalje će sve biti isto. Ugodno je predlagati što bi trebalo činiti u općem interesu; ali nije ništa manje ugodno ni odgurnuti to od sebe i svoga dometa.

A ako se tu i tamo ipak mora učiniti nešto novo ili popraviti nešto zanemareno...

Ukratko, trebalo bi naći više inicijativnih ljudi koji bi govorili: ja bih trebao ili mi bismo trebali; i više muškaraca koji bi rado rekli: kvragu, to nije tako jednostavno, ali mora se pokušati; kod nas, na našem području nećemo se toga bojati.

Tako bi trebalo biti prije svega; ali ja znam da to nije tako jednostavno.